

Aleksandra Brochocka

Zasady zrównoważonego rozwoju w świetle polityki ekologicznej państwa

Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy 6,
29-45

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ALEKSANDRA BROCHOCKA

ZASADY ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU W ŚWIELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA¹

Streszczenie: Człowiek wraz ze swoją działalnością jest ściśle sprzężony z systemem przyrodniczym. Zachowanie równowagi w tym systemie wymaga spójnego zarządzania zarówno dostępem do zasobów środowiska jak i likwidacją oraz zapobieganiem powstawaniu negatywnych skutków działalności gospodarczej a także racjonalnym użytkowaniem wszystkich zasobów przyrodniczych.

Potrzeba oparcia dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego na zasadzie rozwoju zrównoważonego wynika z niekorzystnego wpływu na środowisko i ludzkie zdrowie. Skutki rozwijającej się w sposób intensywny gospodarki przy niekontrolowanym korzystaniu z zasobów naturalnych boleśnie odczuły społeczeństwa wysoko rozwinięte już w pierwszej, a znacznie intensywniej w drugiej połowie XX wieku. Wśród nich wymienić można między innymi wylesienia, zanieczyszczenie środowiska brak różnorodności biologicznej czy zanik gatunków. Koncepcja zrównoważonego rozwoju daje światu możliwość zachowania istniejących walorów środowiskowych, przy jednoczesnym wzroście ekonomicznym społeczeństwa. Jej realizacja z jednej strony jest wymogiem czasu, z drugiej zaś świadczy o naszej odpowiedzialności za przyszłe pokolenia.

W ciągu ostatnich kilkunastu lat nastąpiła znaczna ewolucja polityki ekologicznej prowadzonej w Polsce, powstały nowe regulacje w zakresie prawa ochrony środowiska. Celem artykułu jest przedstawienie podstawowych elementów systemu prawa międzynarodowego dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także działań jakie dotychczas podjęto i trudności jakie pojawiły się podczas wdrażania owej strategii.

Słowa kluczowe: polityka ekologiczna, zrównoważony rozwój.

1. WSTĘP

Z roku na rok populacja ludzi na Ziemi wzrasta, a co za tym idzie poszerzają się również obszary, na których ludność ta się koncentruje. Działalność produkcyjna współczesnego człowieka oraz inne formy jego ingerencji w środowisko

¹ Artykuł powstał na bazie referatu wygłoszonego w panelu ekonomicznym („Człowiek i ekonomia”) III Międzynarodowej Konferencji Interdyscyplinarnej z cyklu „Jeden świat-wiele kultur”, która miała miejsce w dniach 25–26 października 2012 r. w Bydgoszczy.

(turystyka i rekreacja) w coraz większym stopniu wywierają negatywny wpływ na środowisko naturalne. Wzrastający stopień urbanizacji sprawił, iż konieczna okazała się niwelacja terenu². Rozwój gospodarczy zapoczątkowany przez wielką rewolucję przemysłową powoduje znaczne zużycie surowców występujących na Ziemi, efektem czego jest pojawienie się zakłóceń w funkcjonowaniu ekosystemów oraz wiele negatywnych zmian w środowisku³. Ponadto, człowiek w przerażającym tempie zaśmieca swoje otoczenie, zanieczyszczeniu ulega woda, powietrze i gleba.

Coraz częściej ocena jakości i poziomu życia społeczeństwa kształtuje się na podstawie jednego z kryterium jakim jest stan bardzo szeroko rozumianego środowiska. Dla państw, zwłaszcza bogatych, bardzo istotny jest krajobraz, klimat, czyste powietrze i woda, brak zagrożeń dla życia i zdrowia, czy też brak uciążliwości związanych z ciasnotą i hałasem. Jednocześnie kładzie się także nacisk na aspekt społeczno-ekonomiczny środowiska. Potrzeba przebywania w atrakcyjnym, zdrowym i bezpiecznym otoczeniu jest więc równie ważna jak wzrost materialny i odpowiedni poziom życia, który niestety najłatwiej osiągnąć przez ekspansję degradującą środowisko.

W społeczeństwach ubogich natomiast, najważniejszym kryterium oceny jakości życia jest jego poziom materialny, a brak perspektyw poprawy warunków bytu jest zawsze odbierany jako w najwyższym stopniu deprymujący, jako utrata sensu życia i to niezależnie od poziomu aktualnego. Podnoszenie tego poziomu zawsze jednak związane jest z zagrożeniem dla środowiska.

Nowoczesna technologia, mechanizacja, urbanizacja i efektywna eksploatacja dóbr naturalnych sprawiły, że człowiek poczuł się bezkarny⁴. Dopiero klęski żywiołowe i ekologiczne zmusiły go do zastanowienia się nad swoim postępowaniem oraz do wprowadzenia działań mających na celu ochronę i odbudowę środowiska naturalnego.

2. POLITYKA EKOLOGICZNA

Widząc zmiany jakie zaszły w środowisku naturalnym zaczęto zastanawiać się nad ich dalszym przebiegiem. Pojawiły się niepokojące pytania: Jak szybko będą one postępować? Do czego ostatecznie doprowadzą? Aż wreszcie najważniejsze z pytań: Czy przez swoje działania dokonamy rzeczy nieodwracalnych i zamienimy Ziemię w niemożliwą dla życia planetę?

Efektom tych rozważań było zrodzenie się polityki ekologicznej, która stała się ważnym czynnikiem kształtującym treść norm prawa ochrony środowiska (ryc. 1)⁵. Najprościej ujmując, polityką taką nazwać możemy świadomą i celową

² A. Biernat, *Poziom edukacji ekologicznej a stan środowiska naturalnego*, <http://www.dietetyk.zostanwege.pl>, s. 1.

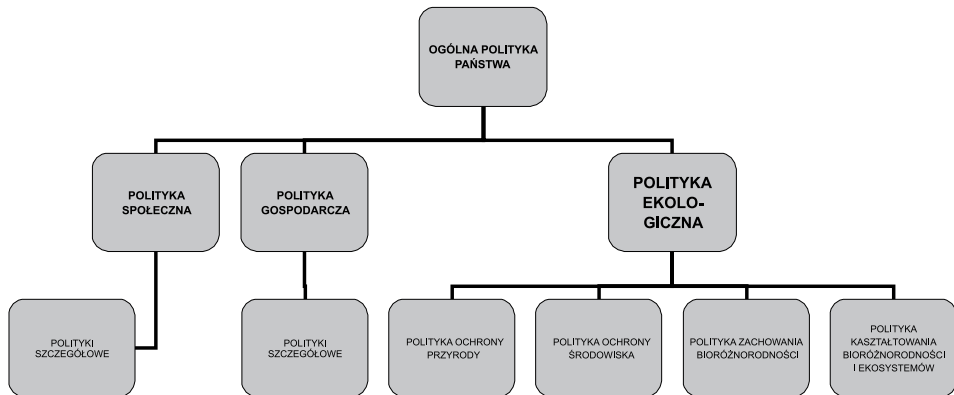
³ M. Pietras, *Idea zrównoważonego rozwoju*, „Ochrona środowiska” 2009, s.1.

⁴ A. Biernat, *Poziom edukacji ekologicznej a stan środowiska naturalnego*, <http://www.dietetyk.zostanwege.pl>, s. 1.

⁵ T. Poskrobko, *Polityka ekologiczna. Instrumenty planistyczne*, <http://www.tposkrobko.pl>, s. 3.

działalność państwa polegającą na racjonalnym korzystaniu z zasobów i walorów środowiska przyrodniczego, jego właściwej ochronie i umiejętnym kształtowaniu, na podstawie zdobytej przez ludzkość wiedzy⁶. Terminu tego po raz pierwszy użyto w Deklaracji Sztokholmskiej z 1972 roku.

Ryc. 1. Miejsce polityki ekologicznej w ogólnej polityce państwa

Źródło: T. Poskrobko, *Polityka ekologiczna. Instrumenty planistyczne*.

Potrzeba realizowania skoordynowanej i efektywnej polityki ekologicznej wynikała przede wszystkim ze świadomości, iż problemy środowiskowe ze swej natury posiadają wymiar ponadnarodowy i transgraniczny. Ich rozwiązywanie nie jest możliwe jedynie na poziomie poszczególnych państw, w tym także poszczególnych członków Unii Europejskiej. Co jednak istotne, kwestie środowiskowe są jednym z najważniejszych czynników rozwoju gospodarczego Wspólnoty. Zapobieganie dewastacji środowiska przez rozwijający się przemysł wymagało zatem dobrze zaplanowanych oraz skoordynowanych działań. Miały one coraz większy wpływ na funkcjonowanie gospodarki państw zachodnioeuropejskich, w tym na wymianę handlową w ramach rozwijającego się rynku wspólnotowego. Sytuacja ta miała decydujący wpływ na rozwój narodowych ustawodawstw dotyczących ochrony środowiska naturalnego oraz na upowszechnianie się zachowań proekologicznych⁷.

Początkowo zwracano uwagę na ochronę wód i powietrza, zagospodarowanie odpadów przemysłowych oraz ustalanie minimalnych norm zanieczyszczenia środowiska. W latach 90 XX w. oraz na początku kolejnej dekady, zestaw narzędzi służących realizacji unijnej polityki ochrony środowiska znacznie się poszerzył. Oprócz dostępnych już aktów prawa wtórnego (dyrektyw, rozporządzeń) oraz instrumentów o charakterze statystycznym, wprowadzono także nowe instrumenty

⁶ J. Strzałko, T. Mossor-Pietraszewska (red.), *Kompendium wiedzy o ekologii*, PWN, Warszawa 2006, s. 184.

⁷ H. Wallace, W. Wallace, *Proces tworzenia polityk wspólnotowych w Unii Europejskiej*, Instytut Europejski, Łódź 1998, s. 245–246.

techniczne i finansowe⁸. Stopniowo zwiększono także, zakres działań ekologicznych o poszczególne problemy takie jak: powstrzymanie zmian klimatycznych, zachowanie zasobów naturalnych oraz ochrona bioróżnorodności.

Jednak dopiero w dwadzieścia lat po Deklaracji Sztokholmskiej, podczas Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro podjęto konkretne decyzje co do wdrażania poszczególnych zasad polityki ekologicznej, gdzie kluczową z nich stała się zasada zrównoważonego rozwoju.

3. POJĘCIE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Idea rozwoju zrównoważonego pojawiła się, jako próba udzielenia odpowiedzi na zespół zagrożeń, które dostrzeżono w wysokim wroście demograficznym, szybkim zużywaniu zasobów naturalnych, narastającym zanieczyszczeniu środowiska, nie zaspokajaniu podstawowych potrzeb coraz większych grup ludzi a także głębokiej destabilizacji systemów przyrodniczych i społeczno-ekonomicznych. Problemy te stały się przedmiotem intensywnej dyskusji, prowadzonej z udziałem dużych instytucji międzynarodowych, przede wszystkim Organizacji Narodów Zjednoczonych⁹.

Samo zaś pojęcie zrównoważonego rozwoju wywodzi się z leśnictwa. Pierwotnie oznaczało ono sposób gospodarowania lasem polegający na tym, iż wycina się tylko tyle drzew, ile może w danym miejscu urosnąć, tak aby las nigdy nie został zlikwidowany i mógł się zawsze odbudować¹⁰. Natomiast w odniesieniu do polityki ekologicznej, najprościej powiedzieć możemy, że pojecie to oznacza rozwój lub wzrost społeczno-gospodarczy uwzględniający wymogi ekologiczne. Mówiąc o wzrost gospodarczym, mam na myśli także wszelkiego rodzaju działania prowadzące do zwiększania spójności społecznej (w tym m.in. wyrównania szans, zmniejszania rozwarstwienia społecznego oraz przeciwdziałanie marginalizacji i dyskryminacji).

Istotny i dość często pomijany przekaz, dotyczący zrównoważonego rozwoju zawiera początek słynnego zdania z raportu „Nasza Wspólna Przyszłość” WCED (Światowa Komisja ds. Środowiska i Rozwoju) z 1987 roku: *„Na obecnym poziomie cywilizacyjnym możliwy jest rozwój zrównoważony, to jest taki rozwój, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być zaspokojone bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie”*¹¹.

Dla pełnego zrozumienia, czym jest zrównoważony rozwój, kluczowe są dwa pojęcia a mianowicie koncepcja podstawowych potrzeb oraz idea ograniczonych możliwości. Pojęcie „potrzeb”, w szczególności odnosi się do podstawowych potrzeb najbiedniejszych na świecie, którym należy nadać najwyższy priorytet. Natomiast

⁸ <http://www.europejskiportal.eu/id05.html>

⁹ G. Zabłocki, *Rozwój zrównoważony. Idee, efekty, kontrowersje*, UMK, Toruń 2002.

¹⁰ A. Kośmider, *Zrównoważony rozwój a Natura 2000*, „Kurier Czaplinecki” 2012, nr 74, s. 4.

¹¹ *Nasza Wspólna Przyszłość*, Raport Brundtlanda, 1987.

pojęcie ograniczeń dotyczy narzuconych zdolności środowiska do zaspokojenia potrzeb obecnych i przyszłych przez stan techniki i organizacji społecznej¹².

Koncepcja zrównoważonego rozwoju znalazła swój wyraz w pracach wielu organizacji międzynarodowych min. w Programie Narodów Zjednoczonych ds. Ochrony Środowiska i Rozwoju, a także Instytucjach UE: Parlamencie i Komisji Europejskiej oraz Europejskim Komitecie Ekonomiczno-Społecznym¹³. Zasada ta była także, tematem wiodącym wielu konferencji ONZ oraz ujęta została w dokumentach z zakresu prawa międzynarodowego min. w Globalnym programie działań – Agenda 21 oraz Konwencji z Aarhus¹⁴. Jednak dokumentem, który najobszerniej przedstawia zagadnienie zrównoważonego rozwoju jest Deklaracja z Rio, podpisana podczas Szczytu Ziemi w 1992 roku. Można powiedzieć iż, poszerzyła ona i na nowo zdefiniowała pojęcie zrównoważonego rozwoju przedstawiając dokładnie aż 27 jego zasad¹⁵. Wśród nich na szczególną uwagę zasługują te, które w wyjątkowy sposób odnoszą się do praw i obowiązków człowieka, a także kładą ogromny nacisk na partnerstwo państw, które podpisały ową Deklarację.

Zgodnie z zasadą pierwszą, „*istoty ludzkie są w centrum zainteresowania w procesie zrównoważonego rozwoju. Mają prawo do zdrowego i twórczego życia w harmonii z przyrodą.*”¹⁶. Ponadto w dokumencie tym, podkreślono problem ubóstwa na świecie, z którym walczyć powinny wszystkie państwa i wszyscy ludzie. Należy dążyć do zmniejszenia różnic w poziomie życia i do zaspokojenia potrzeb większości ludzi na Ziemi¹⁷. Co więcej zauważono wyjątkową sytuację i potrzeby krajów rozwijających się, szczególnie tych najmniej rozwiniętych oraz najbardziej podatnych na zagrożenia środowiskowe, którym w myśl Deklaracji należy nadać specjalne przywileje¹⁸.

Istotną kwestią jest także dbałość o środowisko. Co prawda, wszystkie państwa mają suwerenne prawo do korzystania ze swych zasobów naturalnych, jednak muszą zapewnić, że działalność przez nie prowadzona nie spowoduje zniszczeń środowiska naturalnego¹⁹. Położono także nacisk na odpowiedzialność za spowodowane szkody oraz wprowadzenie odszkodowań dla ofiar zanieczyszczeń. Dodatkowo każde z państw musi natychmiast powiadomić inne kraje o zaistniałej katastrofie bądź niebezpieczeństwie, mającym szkodliwe efekty dla środowiska. Natomiast międzynarodowa wspólnota powinna skierować wszelkie wysiłki, aby pomóc państwu dotkniętemu nieszczęściem²⁰.

¹² R. K. Stappen, *Sustainable development*, 2006, s. 19.

¹³ Z. Bukowski, *Zrównoważony rozwój w systemie prawa*, TNOiK, Toruń 2009, s. 52.

¹⁴ Agenda 21. Rio de Janeiro 1992. Konwencja o Dostępie do Informacji, Udziale Społeczeństwa w Podejmowaniu Decyzji oraz Dostępie do Sprawiedliwości w Sprawach Dotyczących Środowiska. Aarhus 1998.

¹⁵ Deklaracja z Rio w sprawie środowiska i rozwoju. Rio de Janeiro 1992.

¹⁶ Tamże, cyt., zas. 1.

¹⁷ Tamże, zas. 5.

¹⁸ Tamże, zas. 6.

¹⁹ Tamże, zas. 2.

²⁰ Tamże, zas. 13, 18.

Końcowe zasady zrównoważonego rozwoju zapisane w powyższej Deklaracji przedstawiają niepodzielność i współzależność ochrony środowiska, rozwoju i pokoju na świecie. Dodatkowo wszystkie państwa powinny „[...] współpracować w dobrej wierze w duchu partnerstwa”, a wszystkie spory środowiskowe powinny rozwiązywać „[...] na drodze pokojowej i przy użyciu odpowiednich środków zgodnych z Kartą Narodów Zjednoczonych.”²¹.

Zasada zrównoważonego rozwoju jest obowiązkiem działań politycznych, ale nie może być skoncentrowana tylko i wyłącznie na polityce ochrony środowiska. Władze publiczne powinny prowadzić wszelkie możliwe polityki w taki sposób aby zapewnić bezpieczeństwo ekologiczne. M. Pietraś, owe bezpieczeństwo ekologiczne tłumaczy w następujący sposób: „[...] jest to taki stan stosunków społecznych, w tym treści, form i sposobów organizacji stosunków międzynarodowych, który nie tylko ogranicza i eliminuje zagrożenia ekologiczne, lecz także promuje pozytywne działania umożliwiając realizację wartości istotnych dla istnienia i rozwoju narodów i państw”²².

4. PODSTAWY PRAWNE POLITYKI EKOLOGICZNEJ I ZASADY ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU W POLSCE

Nieracjonalne podejście do korzystania z zasobów naturalnych pogłębiło się w wyniku wprowadzenia centralnie sterowanej gospodarki, co spowodowało, że w latach 1950–1988 następowało w wielu rejonach Polski systematyczne pogarszanie się stanu środowiska. Przez blisko pół wieku prowadzono gospodarkę socjalistyczną, w której wiodącą rolę odgrywał przemysł, a zwłaszcza najbardziej szkodliwe dla środowiska, jego “ciężkie” gałęzie – górnictwo, hutnictwo, energetyka, przemysł elektromaszynowy i chemiczny. Sprawily one, że ochrona przyrody nie miała żadnych szans w walce z wieloma strategicznymi inwestycjami, takimi jak budowa elektrowni, hut czy fabryk. Polska należała w tym czasie do najbardziej zanieczyszczonych państw Europy a przyczynami tego stanu były oprócz nadmiernego rozwoju przemysłu ciężkiego, niskie ceny surowców oraz narastające opóźnienie technologiczne i cywilizacyjne²³. W wyniku tych działań doszło przede wszystkim do znacznego zanieczyszczenia rzek, powietrza i degradacji powierzchni Ziemi.

Świadomość ekologiczna Polaków była wówczas na bardzo niskim poziomie, wiele osób w ogóle nie widziało potrzeby ochrony środowiska. Dopiero z czasem ludzie zaczęli zdawać sobie sprawę jak ważny jest to problem i jakie korzyści mogą płynąć z czystego środowiska naturalnego. Zauważono, że przyroda i jej ekosystemy stopniowo ulegają degradacji: polskie lasy usychają, zarastają jeziora, powstają góry odpadów i rzeki zanieczyszczeń oraz giną zwierzęta. Te wszystkie

²¹ Tamże, zas 25, cyt. zas. 26 cyt. zas. 27.

²² M. Pietraś, *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, Lublin 2000, s. 85.

²³ http://www.ochronaprzyrody.republika.pl/srodowisko_pol_swiat.html

czynniki i zmiany w świadomości obywateli Polski, a także panujące warunki polityczno-gospodarcze doprowadziły do wzrostu zainteresowania ekologią²⁴. Trzeba również podkreślić, że zmiany te zostały także niewątpliwie wymuszone przez naciski ze strony innych państw, które domagały się jednego, wspólnego głosu na rzecz ochrony środowiska, aby połączyć siły i działać na rzecz dobra całej społeczności globu ziemskiego. Taka polityka państw świata przyczyniła się do znacznej poprawy działań na rzecz przyrody, a co za tym idzie wyższej świadomości ekologicznej Polaków.

Polityka ekologiczna w Polsce wyodrębniła się w ciągu ostatnich 40 lat²⁵. Pierwszym krokiem w kierunku ustalania zasad korzystania ze środowiska był Program jego ochrony przyjęty w 1973 roku. Kolejnym działaniem było uchwalenie w 1980 roku „Ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska”, w której zawarto m.in. definicję zrównoważonego rozwoju. W artykule 3.3a czytamy, że: „[...] rozwój zrównoważony, to taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym w celu równoważenia szans dostępu do środowiska poszczególnych społeczeństw lub ich obywateli – zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń – następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych”²⁶. Sam zaś ekorozwój, jako element polityki ekologicznej, pojawił się dopiero w połowie lat osiemdziesiątych. Natomiast decyzje co do konkretnych działań podjęto podczas obrad „Okrągłego stołu” w 1989 roku²⁷. Na początku ograniczały się one tylko do takich podstawowych pojęć, jak rozpoznanie zagrożenia środowiska, postulowanie ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko oraz opracowywanie planu jego ochrony i rekultywacji.

Należy podkreśla, iż dziś w Polsce istnieją już wyjątkowo szeroko rozbudowane podstawy prawne dotyczące polityki ochrony środowiska oraz koncepcji zrównoważonego rozwoju. W ramach transformacji ustrojowej oraz dążenia do integracji z Unią Europejską nastąpiły w ostatnich latach głębokie zmiany legislacyjne tworzące warunki dla rozwoju społeczno-ekonomicznego zharmonizowanego z postulatami ochrony przyrody i jej zasobów²⁸. Znaczącym postępowaniem w kształtowaniu polityki ekologicznej był zapis dokonany w 1997 roku w artykule 5 Konstytucji RP: „Rzeczpospolita Polska [...] zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”²⁹.

²⁴ R. Banasik, *Degradacja i ochrona przyrody w Polsce*, <http://geografia.na6.pl>

²⁵ S. Urban, *Zarządzanie środowiskowe w przedsiębiorstwie, Refleksje społeczno-gospodarcze*, Zeszyty Naukowe Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości, Wyd. uczelniane, Wałbrzych 2005, s. 4.

²⁶ Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (Dz.U. 94.49.196, z późn. zm.), cyt. art. 3.3a.

²⁷ B. Fiedor, *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, Wyd. C.H, Warszawa 2002, s. 7.

²⁸ <http://www.ochronaprzyrody.republika.pl>

²⁹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 Nr 78 poz. 483), cyt. art. 5.

W ciągu ostatnich kilkunastu lat nastąpiła znaczna ewolucja polityki ekologicznej prowadzonej w Polsce, powstały nowe regulacje w zakresie prawa ochrony środowiska. Obecnie szczegółowo polską politykę ochrony środowiska określają kolejne dokumenty o tytule „Polityka Ekologiczna Państwa”. Najnowszy z nich to „II Polityka ekologiczna państwa” – opracowany w latach 1999–2000³⁰. Dokument ten ustala cele ekologiczne do 2010 i 2025 roku. Natomiast wydany w 2002 r. „Program Wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa”³¹ jest dokumentem o charakterze operacyjnym, tj. wskazującym wykonawców i terminy realizacji konkretnych zadań, zgodnie z polityką ekologiczną państwa, a także szacującym niezbędne nakłady i źródła ich finansowania.

Oczywiście należy tutaj zaznaczyć, że to właśnie członkostwo w Unii Europejskiej w znacznej, jak nie w głównej mierze dało nam możliwość poprawy środowiska i realizowania zasad zrównoważonego rozwoju, między innymi poprzez finansowanie inwestycji ekologicznych ze środków wspólnotowych.

Jeśli chodzi o cele nowej polityki ekologicznej państwa, podstawowym z nich miało być „[...] *zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju (mieszkańców, infrastruktury społecznej i zasobów przyrodniczych), przy założeniu, że strategia zrównoważonego rozwoju Polski pozwoli na wdrażanie takiego modelu tego rozwoju, który zapewni na tyle skuteczną regulację i reglamentację korzystania ze środowiska, aby rodzaj i skala tego korzystania realizowane przez wszystkich użytkowników nie stwarzały zagrożenia dla jakości i trwałości przyrodniczych zasobów.*”³². Natomiast przyjęte cele szczegółowe, odnosiły się do trzech horyzontów czasowych i podzielono je na:

- krótkookresowe (2002–2003 r.) – koncentrowały się one na przygotowaniu Polski do członkostwa w Unii Europejskiej,
- średniookresowe (do 2012 r.) – dotyczyły zadań całościowego wdrożenia prawa ochrony środowiska Unii Europejskiej,
- długookresowe (do 2025 r.) – stanowią przesłanki dla perspektywicznej strategii zrównoważonego rozwoju³³.

W ustalonych celach krótkookresowych, zamierzano zmniejszyć negatywne oddziaływania na zdrowie i środowisko, poprzez likwidację liczby tzw. „gorących punktów”, do których należy zaliczyć m.in. część obszarów najsilniej uprzemysłowionych i zurbanizowanych³⁴. Wspomniano, także o likwidacji składowisk pestycydów i niebezpiecznych odpadów oraz źródeł zanieczyszczenia Bałtyku. Przede wszystkim chodziło o konieczność ograniczenia ładunków związków fos-

³⁰ *II Polityka ekologiczna państwa, Warszawa czerwiec 2000*, <http://www.mos.gov.pl>

³¹ *Program wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa, Warszawa listopad 2002*, <http://www.mos.gov.pl>

³² *II Polityka ekologiczna państwa, Warszawa czerwiec 2000*, <http://www.mos.gov.pl>, s. 6.

³³ Tamże, s. 7–9, Zob. szerzej: S. Kozłowski, *Kompleksowa ocena ochrony środowiska do roku 2020–2025 i ocena minimalnych potrzeb inwestycyjnych oraz działań*, [w:] *Strategia rozwoju Polski do roku 2020*, t. II, Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus”, Warszawa 2001.

³⁴ Tamże, s. 7.

foru i azotu oraz substancji niebezpiecznych odprowadzanych głównie z łądu. Już dziś widać wyraźną poprawę jakość tych wód, a utworzony plan działań zakłada osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego Bałtyku do roku 2021³⁵.

Kolejnym przykładem zrealizowanych celów jest likwidacja „Listy 80”. Powstała ona w 1990 roku i zawierała wykaz najbardziej uciążliwych dla środowiska zakładów przemysłowych na terenie naszego kraju. W województwie kujawsko-pomorskim zaliczano do nich m.in. Zakłady Chemiczne „Nitro-Chem” w Bydgoszczy, Toruńskie Zakłady Przemysłu Nieorganicznego „Polchem” czy Zakłady Azotowe „Anwil” SA we Włocławku³⁶. Na skutek wprowadzenia odpowiednich instrumentów umożliwiających ograniczanie uciążliwości tych zakładów, w 2005 roku podjęto decyzję o zamknięciu „Listy 80” i zakończeniu szczególnego nadzoru GIOŚ nad poszczególnymi zakładami³⁷.

Pozostałe, skonkretyzowane cele krótko-, średnio- i długookresowe, dotyczące poszczególnych gałęzi przemysłu, rolnictwa i gospodarki komunalnej omówiono szerzej w rozdziałach 2–5 przedstawionego powyżej dokumentu³⁸. Pomocą przy realizacji długookresowych celów szczegółowych stał się drugi po „Polityce ekologicznej państwa” programowy dokument zatytułowany „Polska 2025 – Długookresowa Strategia Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju”. Konieczność opracowania tej Strategii wynikała z Rezolucji Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 marca 1999 roku, która zobowiązała rząd do przedłożenia w terminie do 30 czerwca 1999 roku stosownego dokumentu określającego kierunki rozwoju kraju w okresie do 2025 roku. Rezolucja podkreślała, że „[...] *pojęcie zrównoważonego rozwoju oznacza taki model rozwoju, w którym zaspokajanie bieżących potrzeb społecznych oraz potrzeb przyszłych pokoleń traktowane będzie równoprawnie.*”, wyrażała także oczekiwanie Sejmu, że strategia „[...] *łączyć będzie, w sposób harmonijny, troskę o zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego narodu z postępowaniem cywilizacyjnym i ekonomicznym, będącym udziałem wszystkich grup społecznych.*”³⁹.

Generalnym założeniem Strategii Rozwoju Zrównoważonego Polski jest utrzymanie obecnego, ok. 5% wzrostu gospodarczego, ze wskazaniem, jako docelowego, ok. czterokrotnego zwiększenia efektywności wykorzystania surowców, paliw oraz zasobów przyrody, przy jednoczesnym zachowaniu bezpieczeństwa terytorialnego i ekologicznego kraju, utrzymaniu suwerenności państwa, przestrzeganiu prawa i zabezpieczeniu zdrowotnemu oraz socjalnemu obywateli⁴⁰.

³⁵ *Wstępny Krajowy Program Wdrażania Bałtyckiego Planu Działań*, Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2010, s. 4.

³⁶ „Lista 80 zakładów najbardziej uciążliwych dla środowiska w skali kraju” Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, styczeń 1990.

³⁷ *Komunikat z dnia 19.10.2005. Koniec Listy 80*. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, <http://www.gios.gov.pl>

³⁸ *II Polityka ekologiczna państwa*, Warszawa czerwiec 2000. <http://www.mos.gov.pl>, s. 14–62.

³⁹ *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Polski do 2025 roku, Wtyczne dla resortów*, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 1999. cyt. s. 2.

⁴⁰ Tamże.

5. WDRAŻANIE ZASAD ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU W POLSCE

Analizując procesy gospodarcze zachodzące w Polsce, można stwierdzić, że koncepcja zrównoważonego rozwoju została już na dobre zapoczątkowana i jest rozwijana, chociaż w dużej mierze bardziej teoretycznie (w dokumentach i deklaracjach) niż praktycznie. Zakładano, że lata 2005–2014 będą okresem wielkich zmian, ale stały się raczej dekadą edukacji dla działań związanych z ochroną przyrody. Należy jednak pamiętać, że rozwój zrównoważony nie stanowi wyznaczonego i wymiernego celu – granicy, do której musimy dojść. Jest procesem rozłożonym na lata i pokolenia.

Nie możemy być jednak, aż tak surowi i nie dostrzegać rzeczy, które już zrobiono. Może nie stanowią one „siedmiomilowego kroku” w działaniach na rzecz ochrony środowiska naturalnego, ale dowodzą, że zauważono „problem” i rozpoczęto tak konieczną z nim walkę. Z punktu widzenia wdrażania zasady zrównoważonego rozwoju, istotne znaczenie mają nowe regulacje dotyczące pomocy finansowej wspierającej m.in. inwestycje związane z odnawialnymi źródłami energii, inwestycje służące redukcji zanieczyszczeń ze źródeł spalania i w zakresie gospodarki odpadami w ramach Narodowych Planów Rozwoju 2004–2006 i 2007–2013. Nową jakością wspierania ochrony środowiska po wstąpieniu do Unii Europejskiej jest możliwość wykorzystania wielu oferowanych funduszy, chociażby Spójności i funduszy strukturalnych. Fundusz Spójności obok systemu komunikacyjnego (transportowego) dofinansowuje bardzo duże projekty z zakresu infrastruktury ochrony przyrody w celu poprawy stanu środowiska i jakości życia ludzi. Wspieranie przedsięwzięć ochrony środowiska możliwe jest także przez wykorzystanie niektórych funduszy strukturalnych, a mianowicie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej⁴¹. Oferują one duże środki finansowe, lecz od umiejętności i zaangażowania sektora publicznego i prywatnego zależy, jak zostaną wykorzystane.

Nie możemy także zapominać o likwidacji wielu wspomnianych wcześniej „gorących punktów”. W przeciągu 15 lat ograniczono zanieczyszczenia wytwarzane, aż przez 80 największych przemysłowych „trucicieli”. Jednym z priorytetów stało się także przestawianie gospodarki leśnej z dominacji celów gospodarczych na wielofunkcyjność, zgodnie z zasadami zrównoważonej gospodarki leśnej, oraz ochrona powierzchni ziemi i rekultywacja terenów zdegradowanych. Ocenia się, że w Polsce jest 65 tys. ha takich terenów, a w 2006 roku rekultywacji poddano 1500 ha⁴².

W dalszym ciągu dużą część naszego kraju stanowią lasy, bo ponad 28%. Występują w nich gatunki roślin i zwierząt, które wyginęły już w krajach rozwi-

⁴¹ P. Jeżowski, *Ekonomiczne aspekty rozwoju zrównoważonego*, Materiały pokonferencyjne, <http://www.kul.pl>

⁴² Cz. Śleziak, *Polityka ekologiczna państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do roku 2016*, „Ekologia” 2009, nr 1.

niętej Europy. Obok regionów o znacznym stopniu degradacji środowiska, Polska zachowała znaczne obszary o bogatej różnorodności biologicznej, co pozytywnie wyróżnia ją na tle państw Unii Europejskiej i państw aspirujących do jej członkostwa. Posiadamy obiekty przyrodnicze unikalne w skali europejskiej, takie jak Puszcza Białowieska, Bagna Biebrzańskie, Bieszczady, Zachodnie Polesie, środowisko przyrodnicze obszaru Zielonych Płuc Polski. Co również cenne z punktu ochrony środowiska naturalnego, mamy 23 parki narodowe spełniające kryteria określone przez Światową Unię Ochrony Przyrody (IUCN).

Wyzwaniem, które stoi jeszcze przed Polską (podobnie jak przed rządami wielu innych państw) jest spełnienie wymagań określonych w protokole z Kioto, a więc ograniczenie emisji gazów cieplarnianych. Polska, wg strategii przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 04.11.2003 roku, zakłada w latach 1988–2020 redukcję emisji gazów na poziomie 40%. Cel ten jest realny, szczególnie biorąc pod uwagę dotychczasowe osiągnięcia w latach 1988–2003, gdzie emisja gazów cieplarnianych już spadła o ponad 32%. Jednakże, dalsze jej ograniczenie wymagać będzie skoordynowania polityki klimatycznej z gospodarczą. Można się więc spodziewać m.in. promowania rozwiązań energooszczędnych oraz tworzenia zachęt do rozwoju energetyki odnawialnej⁴³.

Oceniając zakres wdrożenia podatków ekologicznych można także stwierdzić, że został zrobiony poważny krok we właściwym kierunku. Cennik zawarty w „Obwieszczeniu Ministra Środowiska z dnia 26 września 2011 roku [...]” liczy sobie 50 stron i ustala m.in. maksymalną stawkę za zanieczyszczenie powietrza na poziomie 356,12 zł/kg, czyli 80.000 euro za tonę (stosując kurs złotówki do euro 4,50), więcej niż gdziekolwiek na świecie⁴⁴. Wprawdzie ta horrendalna stawka dotyczy tylko najgorszych toksyn, takich jak azbest, czy benzoapiren, jednak pozostałe opłaty także robią wrażenie.

Niewątpliwie do trudnych zadań zaliczyć możemy racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi. Ten sektor jest od lat niedoinwestowany. Zobowiązania akcesyjne w zakresie gospodarki wodno-ściekowej wymagają ogromnych nakładów finansowych (ok. 60 mld PLN do 2015 roku)⁴⁵. Zatem istnieje potrzeba nowego spojrzenia na gospodarkę wodną naszego kraju.

Nie możemy też pominąć tak ważnej dziedziny gospodarki, jak energetyka. Dużo mówi się o konieczności zwiększania produkcji tzw. „zielonej energii”. Niestety, uwidaczniają się tutaj duże rozbieżności między politycznymi deklaracjami a faktycznym stanem. Wielu ekspertów związanych z energetyką odnawialną podkreśla, że Polska ma duży potencjał rozwoju zielonej energii, na przeszkodzie OZE stoją jednak złe regulacje rynku energii oraz brak inwestycji w sieci przesyłowe. Jak wynika z analiz wykonanych przez Instytut Energetyki Odnawialnej

⁴³ <http://www.poland.gov.pl/Ochrona,srodowiska,naturalnego>

⁴⁴ Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 26 września 2011 r. w sprawie wysokości stawek opłat za korzystanie ze środowiska na rok 2012 (Monitor Polski Nr 94, poz. 958).

⁴⁵ Cz. Śleziak, *Polityka ekologiczna państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do roku 2016*, „Ekologia” 2009, nr 1.

przy współpracy Instytutu na rzecz Ekorozwoju, w 2006 roku w Polsce wykorzystano zaledwie 17,4% potencjału odnawialnych źródeł energii⁴⁶. Biorąc pod uwagę tylko energię wiatru, nasz kraj jest daleko w tyle za większością państw UE, choć warunki są równie korzystne jak w Danii. Główną przyczyną są decyzje polityczne. Bariery prawne wydłużają procedury niezbędne przy realizacji inwestycji: zdarza się, że wybudowanie odcinka sieci przesyłowej o długości 1 km wymaga 4- lub 5-letnich starań. Rynek OZE w Polsce cechuje również brak wsparcia finansowego, niskoprocentowe kredyty i dotacje⁴⁷.

Przed Polską ogromne problemy związane z gospodarką odpadami. Dotychczasowe systemy prawno-organizacyjne okazały się mało skuteczne. Należałoby ponownie przemyśleć Krajowy Plan Gospodarki Odpadami. Zagadnienie to jest jedną z najbardziej zaniedbanych dziedzin ochrony środowiska, podobnie jak ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym.

Tak naprawdę od samego początku pojawiło się wiele nieporozumień i zaniedbań, które stały się przeszkodą na drodze do kompleksowego wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju w naszym kraju. Główną z nich jest brak koordynacji pomiędzy działaniami poszczególnych ministrów i niewielka ranga problemów ekologicznych w działaniach resortów gospodarczych⁴⁸. Jako przykład można przytoczyć najgłośniejszy chyba spór polityków i ekologów – o dolinę Rospudy. Podobnie, realizacja tak wielkiego przedsięwzięcia, jakim było niewątpliwie Euro 2012 pokazuje, że w Polsce kwestie ekologii niestety nadal są mało istotne. Co prawda poszczególne inwestycje tego projektu miały opracowaną ocenę wpływu na środowisko, zabrakło natomiast takiego opracowania dla całego przedsięwzięcia. Kolejną istotną barierą w realizacji koncepcji ekorozwoju jest mała skuteczność prawa środowiskowego w Polsce. Jest ono dostosowane do wymagań unijnych, ale brak jego egzekwowania. Najlepiej obrazuje to gospodarka odpadami, m.in. przez słabą segregację odpadów – szczególnie niebezpiecznych oraz wciąż znaczną liczbą dzikich wysypisk śmieci. Podobnie, nie jest przestrzegane prawo dostępu do informacji o środowisku. Obok rozwiązań prawnych, konieczne są działania edukacyjne i promocyjne, które zrównoważyłyby atrakcyjną wizję konsumpcyjnego stylu życia. Przyczyn niskiego poziomu świadomości ekologicznej społeczeństwa należy szukać w sytuacji ekonomicznej kraju oraz w ograniczonej edukacji w tym względzie. Przekłada się to na brak opinii publicznej, która zmuszałaby władzę do realizacji polityki ekorozwoju⁴⁹. Media, które w edukacji ekologicznej społeczeństwa mogłyby odegrać bardzo dużą rolę, traktują problemy ochrony środowiska incydentalnie.

⁴⁶ *Raport specjalny. Czerwone światło dla zielonej energii*, „Nowy Przemysł” 2008.

⁴⁷ M. Nowak, *OZE: w którą stronę?*, „Ekopartner” 2008, nr 10, s. 32.

⁴⁸ E. Berkowska, M. Sobolewski, *Realizacja polityki ekologicznej w kontekście postanowień Szczytu Ziemi z Rio*, Kancelaria Sejmu Biuro Studiów i Ekspertyz, Informacja nr 291, styczeń 1995, s. 13.

⁴⁹ K. Górka, *Ochrona środowiska. Problemy społeczne, ekonomiczne i prawne*, PWE, Warszawa 2001, s. 62.

W dalszym ciągu brakuje dostatecznych warunków dla integrowania polityki ekologicznej z innymi politykami sektorowymi, co wprowadza brak spójności w działalności regionalnej. Ponadto gminy i powiaty były zobligowane do sporządzania programów ochrony środowiska i następnie oceniania ich realizacji⁵⁰. Niestety, można zgłosić pewne zastrzeżenia w tym względzie. Przede wszystkim dokumenty te powinny być sporządzane co cztery lata, a co dwa lata odpowiednie organy lokalne zobowiązane są do dokonywania oceny ich realizacji. Niestety, znamienne jest sporządzanie programów ochrony środowiska nawet na okres kilkunastu lat⁵¹.

Realnym niebezpieczeństwem efektywnego realizowania koncepcji zrównoważonego rozwoju jest również rozbieżność w omawianych dokumentach między ich treścią a tytułem. Zdarza się, że w treści brak jest nawiązania do ekorozwoju, choć wskazywałyby na to tytuł dokumentu. Niepokojący jest również fakt nieopracowywania wskaźników, które pozwalałyby na pomiar celów wytyczonych owej strategii⁵². Stąd również znaczne utrudniona w monitorowaniu stanu realizacji zasad zrównoważonego rozwoju.

6. PODSUMOWANIE

Strategia zrównoważonego rozwoju poszerzyła pojęcie środowiska o takie dziedziny jak: dostęp do edukacji, system ochrony zdrowia oraz rozwój kulturowy. Wszystkie te elementy obok otaczającej nas przyrody tworzą jakość naszego życia. Takie definiowanie środowiska oraz mocne akcentowanie potrzeby poprawy jego jakości wymusiło m.in. zmiany w sposobie mierzenia poziomu dobrobytu społecznego. Jednak jak do tej pory, żaden kraj na świecie nie dostosował swojej gospodarki do wymagań określonych koncepcją ekorozwoju. Nie udało się także doprowadzić do instytucjonalizacji form pomocy świadczonej przez kraje wysokorozwinięte ubogim krajom Południa.

W zależności od stopnia realizacji koncepcji ekorozwoju na świecie przewiduje się możliwość spełnienia jednego z trzech wariantów:

- Stopniowa i konsekwentna realizacja założeń zrównoważonego rozwoju sprawi, iż na koniec XXI wieku wyrównany będzie poziom życia na całym świecie, co gwarantowałoby dalszy harmonijny rozwój naszej cywilizacji.
- Utrzymanie *status quo* w zakresie gospodarki i stosunków społecznych, spowoduje wzrost niezrównoważonej gospodarki zasobami przyrody, wzrost zanieczyszczeń oraz narastanie napięć społecznych i migracje.

⁵⁰ W. Koźlak, *Reklama w ekologii*. cz. 2, „Problemy ekologii” 2006, nr 6.

⁵¹ W. Bral, *Obieg i ochrona dokumentów w zarządzaniu jakością, środowiskiem i bezpieczeństwem informacji*, Difin, Warszawa 2007, s. 97.

⁵² K. Brendzel-Skowera, *Bariery w realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej, Zarządzanie” 2012, s. 106.

- Przyspieszenie procesów „nierównej” globalizacji, która pogłębi niezrównoważoną gospodarkę światową, degradację środowiska oraz nierówności społeczne. Oznaczałoby to załamanie się gospodarki i stosunków społecznych⁵³.

Tak naprawdę jednoznacznie trudno stwierdzić który z tych trzech wariantów jest najbliższy realizacji. Unia dotyczy jedynie Europy, a jest to bardzo mała część świata. Władze poszczególnych państw próbują działać na rzecz ochrony środowiska ale wszędzie jest jeszcze mnóstwo rzeczy do zrobienia. Doskonałym przykładem może być chociażby tempo wycinania lasów deszczowych – w dalszym ciągu jest wiele zamówień na tego typu drewno z całego świata. Kolejny problem – efekt cieplarniany, jeśli będzie postępował to za chwilę nie będzie mowy o jakiegokolwiek równowadze ekologicznej. Podobnie narastający deficyt wody słodkiej, który uznaje się za coraz poważniejszy problem globalny.

Wiadomo również, że jeśli nie zostaną podjęte działania prowadzące do wyrównania poziomu życia na świecie, trudno będzie mówić o właściwej realizacji koncepcji ekorozwoju. Obecnie mamy do czynienia z sytuacją, gdzie 20% ludności świata zużywa aż 80% globalnych zasobów⁵⁴. Gdyby zatem wszystkie kraje świata chciały żyć zgodnie ze standardem obowiązującym w krajach bogatych, wówczas potrzeba byłoby pięciu globów ziemskich będących źródłem zasobów naturalnych i jednocześnie miejscem gromadzenia odpadów. Potwierdza to zatem fakt iż, degradacja ekologiczna związana jest ściśle z sytuacją ekonomiczną i społeczną.

Na terenie naszego kraju, mimo znaczących osiągnięć dokonanych w ostatnich latach (tj. wyraźne obniżenie wskaźników emisji, stworzenie stabilnego mechanizmu finansowania w postaci licznych funduszy, a co za tym idzie wzrost nakładów na ochronę środowiska) wiele problemów wymaga szybkich i bardziej zdeterminowanych działań. Nadal jedną z najistotniejszych przeszkód na drodze do pełnej realizacji tego programu jest niedostateczny stopień harmonizacji przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska w działaniach poszczególnych resortów. Co więcej odpowiedzialność za realizację „Polityki Ekologicznej Państwa” nie może spoczywać wyłącznie na samym MOSZNiL. Do przestrzegania zawartych w nich zasad i wypełniania nakreślonych priorytetami zadań zobowiązane są wszystkie ministerstwa, urzędy centralne a także terenowe organy administracji państwowej i samorządowej⁵⁵. Bez wątplenia realizacja zasad zrównoważonego rozwoju będzie także skuteczniejsza wówczas, gdy świadomość ekologiczna społeczeństwa będzie większa.⁵⁶ Co więcej zrównoważonego rozwoju nie możemy

⁵³ D.H. Meadows, D.L. Meadows, J. Randers, W.W. Behrens, *Granice wzrostu*, PWE, Warszawa 1993, s. 14–16.

⁵⁴ E. Mazur-Wierzbicka, *Miejsce zrównoważonego rozwoju w polskiej i unijnej polityce ekologicznej na początku XXI wieku*, „Zeszyty Uniwersytetu Rzeszowskiego” 2006, nr 8/23, s. 325.

⁵⁵ E. Berkowska, M. Sobolewski, *Realizacja polityki ekologicznej w kontekście postanowień Szczytu Ziemi z Rio*, Kancelaria Sejmu Biuro Studiów i Ekspertyz, Informacja nr 291, styczeń 1995, s. 15.

⁵⁶ *Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej*, s. 13–21.

nazywać doraźną modą, jest to zasadniczy problem XXI wieku, tak w wymiarze globalnym, jak regionalnym i lokalnym. To problemy jakości nie tylko naszego życia, dlatego należy wypracować model myślenia kategorią przyszłych pokoleń i współodpowiedzialności za przetrwanie człowieka na Ziemi.

BIBLIOGRAFIA

- *II Polityka ekologiczna państwa*, Warszawa czerwiec 2000. <http://www.mos.gov.pl>
- *Agenda 21*. Rio de Janeiro 1992.
- Banasik R., *Degradacja i ochrona przyrody w Polsce*, <http://geografia.na6.pl>
- Berkowska E., Sobolewski M., *Realizacja polityki ekologicznej w kontekście postanowień Szczytu Ziemi z Rio*, Kancelaria Sejmu Biuro Studiów i Ekspertyz, Informacja nr 291, styczeń 1995.
- Biernat A., *Poziom edukacji ekologicznej a stan środowiska naturalnego*, <http://www.dietetyk.zostanwege.pl>
- Bral W., *Obieg i ochrona dokumentów w zarządzaniu jakością, środowiskiem i bezpieczeństwem informacji*,
- Difin, Warszawa 2007.
- Brendzel-Skowera K., *Bariery w realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej, Zarządzanie” 2012.
- Bukowski Z., *Zrównoważony rozwój w systemie prawa*, TNOiK, Toruń 2009.
- *Deklaracja z Rio w sprawie środowiska i rozwoju*, Rio de Janeiro 1992.
- Fiedor B., *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, Wyd. C.H, Warszawa 2002.
- Górka K., *Ochrona środowiska. Problemy społeczne, ekonomiczne i prawne*, PWE, Warszawa 2001.
- Jeżowski P., *Ekonomiczne aspekty rozwoju zrównoważonego, Materiały pokonferencyjne*, <http://www.kul.pl>
- *Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus”*, Warszawa 2001.
- *Komunikat z dnia 19.10.2005*, Koniec Listy 80. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.
- *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz.U. 1997 Nr 78 poz. 483), cyt. art. 5.
- *Konwencja o Dostępie do Informacji, Udziale Społeczeństwa w Podejmowaniu Decyzji oraz Dostępie do Sprawiedliwości w Sprawach Dotyczących Środowiska*, Aarhus 1998.
- Kośmider A., *Zrównoważony rozwój a Natura 2000*, „Kurier Czaplinecki” 2012, nr 74.
- Kozłowski S., *Kompleksowa ocena ochrony środowiska do roku 2020–2025 i ocena minimalnych potrzeb inwestycyjnych oraz działań*, [w:] *Strategia rozwoju Polski do roku 2020*, t. II .
- Kozłak W., *Reklama w ekologii. cz. 2*, „Problemy ekologii” 2006, nr 6.
- *Lista 80 zakładów najbardziej uciążliwych dla środowiska w skali kraju*. Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, styczeń 1990.
- Mazur-Wierzbička E., *Miejsce zrównoważonego rozwoju w polskiej i unijnej polityce ekologicznej na początku XXI wieku*, „Zeszyty Uniwersytetu Rzeszowskiego” 2006, nr 8/23.

- Meadows D. H., Meadows D. L., Randers J., Behrens W. W., *Granice wzrostu*, PWE, Warszawa 1993.
- *Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej*.
- *Nasza Wspólna Przyszłość*, Raport Brundtlanda, 1987.
- Nowak M., *OZE: w którą stronę?*, „Ekopartner” 2008, nr 10.
- *Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 26 września 2011 r. w sprawie wysokości stawek opłat za korzystanie ze środowiska na rok 2012* (Monitor Polski Nr 94, poz. 958).
- Pietraś M., *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, Lublin 2000.
- Pietraś M., *Idea zrównoważonego rozwoju*, „Ochrona środowiska” 2009.
- Poskrobko T., *Polityka ekologiczna. Instrumenty planistyczne*, <http://www.tposkrobko.pl>.
- *Program wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa*, Warszawa listopad 2002, <http://www.mos.gov.pl>
- *Raport specjalny. Czerwone światło dla zielonej energii*, „Nowy Przemysł” 2008.
- Stappen R. K., *Sustainable development*, 2006.
- *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Polski do 2025 roku, Wytyczne dla resortów*, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 1999.
- Strzałko J., Mossor-Pietraszewska T. (red.), *Kompendium wiedzy o ekologii*, PWN, Warszawa 2006.
- Śleziak Cz., *Polityka ekologiczna państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do roku 2016*, „Ekologia” 2009, nr 1.
- Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (Dz.U. 94.49.196, z późn. zm.), cyt. art. 3.3a
- Urban S., *Zarządzanie środowiskowe w przedsiębiorstwie, Refleksje społeczno-gospodarcze*, „Zeszyty Naukowe Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości” 2005.
- Wallace H., Wallace W., *Proces tworzenia polityk wspólnotowych w Unii Europejskiej*, Instytut Europejski, Łódź 1998.
- *Wstępny Krajowy Program Wdrażania Bałtyckiego Planu Działań*, Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2010.
- Zabłocki G., *Rozwój zrównoważony. Idee, efekty, kontrowersje*, UMK, Toruń 2002.
- <http://www.europejskiportal.eu/id05.html>
- <http://www.ochronaprzyrody.republika.pl>
- <http://www.poland.gov.pl/Ochrona,srodowiska,naturalnego>

PRINCIPLES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE LIGHT OF THE NATIONAL ENVIRONMENTAL POLICY

Summary: A man and his business is closely linked with the system of nature. Maintaining a balance in this system requires consistent management of both access to environmental resources as well as elimination and prevention of the formation of the negative effects of economic activity and the rational use of all natural resources.

The need to base further socio-economic development on sustainable development comes from adverse impact on the environment and human health. The effects of an intensively growing

economy together with the uncontrolled exploitation of natural resources heavily affected highly developed societies in the first, and far more deeply in the second half of the twentieth century. These include, inter alia, deforestation, pollution, lack of biodiversity and species extinction. The concept of sustainable development gives the world the opportunity to preserve existing environmental values with the economic growth of society. Its implementation, on the one hand, is a necessity at some time, on the other hand, it shows our responsibility for future generations.

Over the past several years there has been a significant evolution of environmental policy conducted in Poland; there are new regulations concerning environmental law. The aim of this paper is to present the basic elements of the international law system relating sustainable development, as well as the actions taken so far and the difficulties encountered in the implementation of this strategy.

Key words: national environmental policy, sustainable development.

*Mgr inż. Aleksandra Brochocka
Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy
Katedra Zoologii
ul. Kordeckiego 20,
85-225 Bydgoszcz
e-mail: a.brochocka83@wp.pl*